Bayrağımızın Altında: Şiirde Ana Duygu, Söz Sanatları ile Fiillerde Kip, Kişi ve Anlam Kayması

T.O.7.5. Millî Mücadele ve bayrak sevgisi temalı şiir ve metinlerde ana duyguyu ve söz sanatlarını belirler. · T.D.7.19. Çekimli fiillerde haber ve dilek kiplerini ayırt eder; fiillerde anlam (zaman) kaymasını çözümler.

HATIRLAYALIM

- Şiirde okura hissettirilmek istenen temel coşkuya ana duygu denir; benzetme, kişileştirme, konuşturma, abartma ve karşıtlık anlatımı güçlendirir.
- Çekimli fiil, fiil kök veya gövdesine kip eki ve kişi eki getirilerek kurulur; kipler haber (bildirme) ve dilek (tasarlama) olmak üzere ikiye ayrılır.
- Haber kipleri (-dı, -mış, -yor, -ecek, -r) zaman bildirirken; dilek kipleri (-meli, -se, -e ve emir) zaman anlamı taşımaz, tasarlama bildirir.
- Cümlede kastedilen zaman veya tasarlama ile fiilin aldığı kip ekinin farklı olmasına fiillerde anlam (kip) kayması denir.

1 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki şiir yaprağında yer alan dörtlükte şairin okuyucuya aktarmak istediği ana duygu ve başvurduğu söz sanatı aşağıdakilerin hangisinde doğru verilmiştir?

ŞİİR YAPRAĞI · Bayrağımızın Altında

Gökyüzünde gururla gülümser al bayrağım,
Özgürlük türküsünü fısıldar her şafağım,
Gölgesinde huzurla nefes alır toprağım,
Sonsuza dek sönmeyen ışıktır bu ocağım.

(A) Doğa sevgisi — Karşıtlık (Tezat)
(B) Bayrak sevgisi — Kişileştirme (Teşhis)
(C) Memleket özlemi — Abartma (Mübalağa)
(D) Yalnızlık hissi — Konuşturma (İntak)

2 EŞLEŞTİRME

Sol sütundaki dizelerde öne çıkan söz sanatlarını sağ sütundaki adlarıyla eşleştiriniz.

c 1. Pamuk gibi bembeyaz bulutlar süzüldü gökyüzünde.
d 2. Yorgun çınar ağacı sonbahar rüzgârına derdini fısıldadı.
b 3. Toprak seslendi çiftçiye: “Bana bir tohum ver, sana başak sunayım.”
a 4. Bir nefes alışta içti dağların bütün serin rüzgârını.

a) Abartma (Mübalağa)
b) Konuşturma (İntak)
c) Benzetme (Teşbih)
d) Kişileştirme (Teşhis)

3 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki dört cümle kartından hangisinde çekimli fiilin kipi veya kişisiyle ilgili yapılan açıklama yanlıştır?

1. Kart okumuşlar (3. çoğul)
2. Kart bilmezsin (2. tekil)
3. Kart dinlesin (İstek · 2. tekil)
4. Kart hazırlayacağız (1. çoğul)

(A) 1. karttaki “okumuşlar” fiili duyulan geçmiş zaman, 3. çoğul kişidir.
(B) 2. karttaki “bilmezsin” fiili geniş zamanın olumsuzu, 2. tekil kişidir.
(C) 3. karttaki “dinlesin” fiili istek kipi, 2. tekil kişidir.
(D) 4. karttaki “hazırlayacağız” fiili gelecek zaman, 1. çoğul kişidir.

4 TABLOYU TAMAMLA

Görseldeki fişlerde verilen çekimli fiillerin kipini, kip grubunu (haber/dilek) ve kişisini tabloya yazınız. İlk satır örnektir.

1. Fiş dalgalan-ıyor
2. Fiş koru-malı-yız
3. Fiş kutla-dı-nız
4. Fiş çalış-a-lım

Çekimli Fiil	Kipi	Kip Grubu	Kişisi
dalgalanıyor	Şimdiki zaman	Haber (bildirme)	3. tekil kişi
korumalıyız	Gereklilik kipi	Dilek (tasarlama)	1. çoğul kişi
kutladınız	Bilinen geçmiş zaman	Haber (bildirme)	2. çoğul kişi

5 KISA CEVAP

Görseldeki iki dize kartında rüzgâr varlığı kullanılmıştır. Hangi kartta yalnızca kişileştirme (teşhis), hangi kartta hem kişileştirme hem konuşturma (intak) yapıldığını gerekçesiyle yazınız.

1. Dize Kartı
“Akşam rüzgârı tepelerin ardından hüzünle iç çekti.” (Ağızdan çıkan cümle yok)

2. Dize Kartı
“Rüzgâr: ‘Ben dağların özgür bekçisiyim!’ dedi.” (Doğrudan konuşma cümlesi)

1. kartta yalnız kişileştirme (teşhis), 2. kartta ise konuşturma (intak) ve teşhis vardır.

6 DOĞRU MU, YANLIŞ MI?

Söz sanatları, çekimli fiiller ve anlam kaymasıyla ilgili ifadelerden doğru olanların D, yanlış olanların Y kutusunu işaretleyiniz.

	D	Y
Haber (bildirme) kiplerinin tamamında eylemin ne zaman gerçekleştiğine dair zaman anlamı vardır.	☑	☐
Emir kipinin 1. tekil kişi (ben) ve 1. çoğul kişi (biz) çekimi bulunur.	☐	☑
Konuşturma (intak) sanatının yapıldığı her cümlede aynı zamanda kişileştirme (teşhis) sanatı da vardır.	☑	☐
Fiillerde bir kip ekinin başka bir kipin yerine kullanılması anlatım bozukluğu sayılır.	☐	☑

7 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki zaman çizelgesi kartlarında yer alan dört cümleden hangisinde fiilde anlam (kip) kayması yoktur?

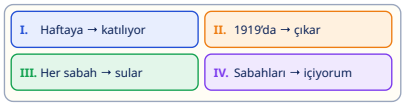

(A) I. cümle: "Ağabeyim önümüzdeki hafta İzmir'deki yarışmaya katılıyor."

(B) II. cümle: "Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkar."

(C) III. cümle: "Dedem her sabah bahçedeki fidanları özenle sular."

(D) IV. cümle: "Sabahları kahvaltıdan önce mutlaka ılık süt içiyorum."

8 KISA CEVAP

Görseldeki çözümleme şemasında verilen "kutla-ya-lım" ve "sev-meli-sin" çekimli fiillerini gövde, kip eki ve kişi eki olarak ayırıp kiplerinin adını yazınız.

1) kutla-ya-lım: istek kipi, 1. çoğul kişi. 2) sev-meli-sin: gereklilik kipi, 2. tekil kişi.

9 ÇOKTAN SEÇMELİ · DÜŞÜN

Görseldeki sözlük fişlerinde dört edebî sanatın tanımı verilmiş, bir fişin örnek dizesi boş bırakılmıştır. "Abartma (Mübalağa)" fişindeki boşluğa aşağıdaki dizelerden hangisi getirilmelidir?

(A) "Bir damla gözyaşım taşkın sel oldu, / Hasretinle yanan bağrım kül oldu."

(B) "Gökyüzünün başka rengi de varmış, / Geç fark ettim taşın sert olduğunu."

(C) "Zeytin ağacı eğilip toprağa, / Bereket diledi yağan yağmurdan."

(D) "Kışın donduran soğuğu gider, / Baharın ılık nefesi gelir."

10 ŞİFRELİ KELİME

İpuçlarına karşılık gelen kavramları kutulara yazınız. Turuncu kutulardaki harfler, insana ait özelliklerin doğadaki varlıklara verilmesi sanatının adını oluşturur.

Zıt kavramların bir arada kullanılması sanatı	T E Z A T
Dilek kiplerinden olup herhangi bir kip eki bulunmayan kip	E M İ R
Fiilde işi yapanı gösteren ek: kişi (___) eki	Ş A H I S
Zaman bildiren beş kipin ortak adı: ___ kipleri	H A B E R
"-a, -e" ekiyle kurulan dilek kipi	İ S T E K
Dilek kiplerinin diğer adı: ___ kipleri	T A S A R L A M A

Turuncu kutulardaki harfler yukarıdan aşağıya:

TEŞHİS

11 SIRALAMA

Bir cümledeki çekimli fiilde anlam (zaman) kayması olup olmadığını belirlemek için izlenecek adımları baştan sona doğru 1'den 4'e kadar sıralayınız.

2 Cümledeki zaman zarflarını ve bağlamı inceleyerek kastedilen gerçek zamanı veya tasarlamayı belirlemek

4 Biçimsel kip eki ile kastedilen anlam birbirinden farklıysa hangi kipin hangisinin yerine kullanıldığını yazmak

3 Fiilin aldığı kip eki ile cümlenin kastettiği gerçek zaman veya tasarlamayı birbiriyle karşılaştırmak

1 Cümledeki çekimli fiili bularak üzerinde yer alan biçimsel kip ekini tespit etmek

12 ÇOKTAN SEÇMELİ

Görseldeki panoda yer alan dört cümleden hangisinin yüklemi dilek (tasarlama) kiplerinden biriyle çekimlenmiştir?

(A) A panosundaki "Yarın okul kütüphanesinde şiir dinletisi düzenleyeceğiz." cümlesi

(B) B panosundaki "Cumhuriyet Bayramı'nda balkonumuza al bayrağımızı astık." cümlesi

(C) C panosundaki "Tarihî mirasımızı her zaman özenle koruruz." cümlesi

(D) D panosundaki "Tören başlamadan önce herkes yerini düzenli biçimde alsın." cümlesi

13 BOŞLUK DOLDURMA

Cümlelerdeki boşlukları kutudaki kavramlarla tamamlayınız. Bir kavram artacaktır.

intak · anlam · gereklilik · ana · gelecek

1. Şiirde okuyucuya hissettirilen temel coşkuya **ana** duygu denir.
2. İnsan dışı varlıkların konuşturulması sanatına **intak** denir.
3. Fiillere gelen "-malı, -meli" ekine **gereklilik** kipi eki denir.
4. Bir kipin başka bir kip yerine kullanılmasına **anlam** kayması denir.

14 AÇIK UÇLU · DÜŞÜN

Görseldeki inceleme kartında "Nasreddin Hoca bir gün göl kıyısına gider ve suya maya çalar." cümlesi verilmiştir. Bu cümledeki anlam kaymasını kip eklerini belirterek açıklayınız.

"Gider" ve "çalar" fiillerinde geniş zaman eki, duyulan geçmiş zaman yerine kullanılmıştır.